

[23]

Produir textos

La reflexió

EL CONTEXT

Al cap sovint bullen idees i pensaments que es volen compartir, fer explícits; són idees fugisseres, efímeres, que s'han de materialitzar en senyals físics (so, lletres, dibuixos...) per poder-les comunicar. De la idea (és a dir, del significat o la representació mental del que volem dir) al fet comunicatiu (al significant, a allò que volem dir), però, hi ha un llarg procés del qual cal ser conscients perquè aquest surti reeixit.

Ampliació de continguts

L'emissor d'un text dona una forma adequada a un pensament per mitjà de les paraules. Tria entre els centenars de milers de significants que descriuen els éssers, les coses i els conceptes reals, possibles i imaginats en cada univers lingüístic. Un músic utilitza notes, i un científic i un economista, paraules; una pintora, colors i formes, i un metge, un administratiu, una alcaldessa i un carter, paraules...

Primer de tot cal que els pensaments s'entenguin, s'aclareixin... I és aquí on el llenguatge (sobretot l'oral) adquireix un paper rellevant perquè, a més de ser el **mitjà** que permet concretar el pensament i donar-li forma, també és **l'instrument** que possibilita entendre aquests pensaments, ja que parlar sobre un tema permet ampliar, modificar, qüestionar la idea primigènica: és el primer graó que cal pujar de l'escala de la interiorització dels coneixements.

Ampliació de continguts

"Parlar, dialogar, comentar, escoltar són maneres d'entendre les idees. El silenci no afavoreix l'aprenentatge de l'escriptura. Dialogar, conversar, escoltar són formes de copsar idees, de desenvolupar-les, d'interpretar-les, de preparar-les per a l'escrit... [...]. D'altra banda, escriure també és una eina per desenvolupar les idees i les capacitats cognitives, per reflexionar, seleccionar i organitzar idees, valorar críticament fets diversos, etc."

Aquests mots de D. Cassany permeten veure la importància de la parla i l'escrit com a element de comprensió del que es vol dir i com a eina d'aprenentatge, com a font de coneixements, en tant que permeten desenvolupar-los, matisar-los, complementar-los.

L'intent d'exposició oral d'una idea esdevé un test excel·lent sobre el grau de maduració d'aquesta idea en l'autor. I és el mateix autor qui s'adona, en un altre exercici d'autocomunicació, fins a quin punt li cal encara donar més voltes a una temàtica o bé simplement cal polir-ne la manera d'expressar-la o trobar una exemplificació adient.

L'experiència docent ensenya que l'assumció d'un coneixement s'assoleix només

quan aquest es prova de traspasar a un destinatari a través de textos orals o escrits.

Per veure i explorar què és allò que es vol dir, cal realitzar un **procés d'abstracció**: cal distanciar-se d'aquests pensaments que volten i descobrir-hi l'objectiu real que els mena, i cal deixar-lo palès. Identificar aquest **objectiu comunicatiu** (que respon a allò que es vol aconseguir amb l'acte i cap a on es vol conduir el receptor) comporta la identificació dels seus tres elements integradors: la **intencionalitat** de l'acte (és a dir, quin és el propòsit del text), el coneixement del **receptor** i la **idea directriu**. Tenir present aquest objectiu permetrà evitar la dispersió a l'hora d'exposar i concretar els propis pensaments.

Ampliació de continguts

Redactar una nota domèstica demana tanta abstracció com redactar un eslògan per a una candidatura a les eleccions al claustre de la universitat. Una actitud convenient, tenint en compte la situació comunicativa, serà focalitzar l'atenció en la temàtica concreta que es vol comunicar, evitant tant com es pugui la invasió de la quotidianitat, de conceptes, sensacions i paraules estranyes a aquesta acció comunicativa.

Potser el problema és que es tracta d'una obvietat massa evident: qualsevol tasca demana una atenció. Però la tasca intel·lectual de pensar per escriure exigeix una atenció desmesurada, poc natural si es té en compte el procedir habitual caòtic, ingovernable, múltiple i simultani de la ment humana.

La **intencionalitat** de l'acte comunicatiu és el propòsit que vol aconseguir l'emissor. Queda explicitada en una frase: "demostrar X", "refutar Y", "convèncer de Z", "explicar G"... La intencionalitat determina la funció textual dominant del discurs, així com l'estil i l'estructura.

El coneixement del **receptor** permet adequar el text als seus coneixements i a les seves motivacions: no és el mateix fer una conferència o escriure un article per a un públic especialista que per a un públic profà. El receptor mai no es podrà conèixer suficientment, però sí que es pot intuir a partir d'altres elements contextuals (característiques de la revista on s'ha de publicar un article, manera d'avaluar del professor, a qui s'adreça una determinada activitat científica, etc.).

Finalment, la formulació de la **idea directriu** que ha de dominar l'acte discursiu és l'altre punt que delimita l'objectiu comunicatiu. És la idea que retindrà el lector i que emmarcarà el tema del discurs i, alhora, és la idea que, malgrat les possibles limitacions de temps o espai, s'ha de mantenir inalterable.

Recurs bibliogràfic

A *La cuina de l'escriptura* (Barcelona: Empúries, 1993), l'autor, Daniel Cassany, reflexiona sobre el procés de producció del discurs escrit. Però no és un llibre només teòric. És, d'alguna manera, un manual de redacció on, de manera pràctica, clara i exemplificada, s'exposen, per exemple, les tècniques que permeten generar idees, els recursos que faciliten l'organització d'aquestes idees i les eines lingüístiques que ajuden a estructurar les idees dins del discurs.

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC i UVIC), que han dirigit els serveis lingüístics de la UAB i la UPC.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

La paraula no tan sols transporta la idea cap al receptor, sinó que la consolida en l'emissor.

ESCRIURE A LA UNIVERSITAT

La transmissió del coneixement que generen la ciència i la tècnica es vehicula per mitjà del llenguatge. Tant en el món universitari com en el món laboral, generació de coneixement i ús de la llengua són, per tant, dues activitats estretament relacionades. Això vol dir, doncs, que com a experts, científics o professionals, i per tant com a creadors de coneixement, hem de tenir també prou domini del llenguatge perquè la transmissió d'aquest coneixement sigui tan eficaç com sigui possible.

Els textos que es produeixen a la universitat i en l'àmbit laboral tenen la característica comuna que tracten temàtiques especialitzades, és a dir, continguts propis de la ciència i la tecnologia; són, per tant, allò que s'anomena textos especialitzats. L'instrument per crear els **textos especialitzats** no és la llengua comuna, la llengua que es fa servir per a la comunicació en situacions quotidianes, sinó una varietat del llenguatge que es coneix amb el nom de **llenguatges d'especialitat**. Es podria definir els llenguatges d'especialitat, doncs, com l'instrument de què se serveixen els especialistes per comunicar-se, per transmetre coneixement. Dintre dels *especialistes* s'hi podria incloure també els estudiants universitaris, entenent-los com a "especialistes en formació".

Ampliació de continguts

L'ús dels llenguatges d'especialitat no es redueix només als àmbits científics i tècnics, més propis del món universitari, sinó que existeix per a qualsevol àmbit comunicatiu que afecta una àrea del coneixement concreta per assegurar la intercomprensibilitat entre les persones que hi treballen. Així, el **llenguatge científicotècnic** seria un tipus de llenguatge d'especialitat (el propi de les disciplines tècniques —economia, dret, administració...— i científiques —biologia, química, geologia...— de la universitat), però els anomenats llenguatges professionals (del món dels oficis i professions, per exemple) també són considerats llenguatges d'especialitat, en tant que són propis d'una àrea del coneixement concreta.

Els textos següents, que corresponen a matèries i disciplines diverses, presenten les característiques pròpies dels textos especialitzats: usos terminològics abundants (com a element més significatiu), sintaxi sobria però completa i cohesionada, to impersonal, neutralitat emotiva, absència de redundàncies i circumloquis...

[1] El tòrax dels trilobits està constituït per un nombre de metàmers que varia entre dos i quaranta. El lòbul central de cada metàmer està dorsalment mineralitzat i ventralment no. La porció dorsal o mesotergita presenta una expansió anterior, l'articulació intermetamèrica condilar, que serveix de connexió amb el metàmer anterior. Les pleures poden presentar expansions en forma d'espina; dorsalment, a vegades també presenten un sistema d'articulació anomenat *fulcre*.

SELFA, J.; PUJADE-VILLAR, J.

[2] Els espais amb producte interior tenen associada una geometria molt semblant a la dels espais euclidians, almenys formalment, i això permet donar una caracterització de l'aproximació òptima per elements d'un subespai de dimensió finita que fa que el

seu càlcul es porti a terme d'una manera sistemàtica.

AMAT, S. i altres

[3] Una rotonda partida és una intersecció en creu en què la carretera principal travessa un illot i el parteix en dos segments, els quals barren el pas a la carretera secundària i obliguen els vehicles que hi circulen a vorejar-lo abans de travessar la carretera principal o d'incorporar-s'hi.

[4] Molts dels pintors anomenats convencionalment *postimpressionistes* van compartir amb els naturalistes el desig de fer sòlid l'impressionisme. Els unia també la intenció de superar el pessimisme, la malenconia i el decadentisme de moltes de les tendències artístiques de la fi del segle.

GRACIA, C.

La funció primordial dels textos i del llenguatge especialitzats és la **funció informativa** o referencial, ja que la seva missió fonamental és informar, transmetre i intercanviar coneixements. Aquesta transferència de coneixements, a més, s'ha de fer de la manera més directa i objectiva possible, cosa que fa que els textos especialitzats presentin uns trets comuns:

[1] la precisió

[2] la concisió

[3] la neutralitat

[1] La **precisió** és la qualitat potser més rellevant dels textos i el llenguatge especialitzats i està directament relacionada amb la terminologia, amb els termes que s'hi utilitzen. Un terme és una paraula pròpia d'una àrea de coneixement determinada, d'un determinat domini del saber. Un dels trets bàsics dels termes és la seva univocitat, és a dir, que designen únicament un concepte, i d'aquí ve bàsicament la precisió del llenguatge d'especialitat. *Àcid desoxiribonucleic, fotosíntesi, ectoderma*, per exemple, designen només una cosa.

[2] La **concisió** es refereix al fet que en el llenguatge científic es fa servir sovint el nombre mínim de paraules per expressar una idea. Mitjançant els termes se substitueixen frases senceres: fent servir *anodització* evitem dir *operació que consisteix a protegir metalls lleugers d'una capa d'òxid*. Un altre exemple de la concisió dels textos especialitzats és l'ús dels símbols (kg, m, Cu...).

[3] La neutralitat fa referència a l'**objectivitat** amb què es transmet la informació. L'objectivitat imposa que el discurs textual no depengui excessivament de l'opinió de l'autor sinó que es produeixi des d'una veu impersonal propera al raonament i l'argumentació científica que permeti una destinació universal; tant és així que l'autoria queda relegada a una funció purament comunicativa en benefici del protagonisme del missatge. Això es reflecteix també en la neutralitat dels termes, en determinats usos lingüístics, com l'ús de la primera persona del plural com a fórmula de modèstia, l'absència d'exclamacions, l'ús de fórmules impersonals i l'ús d'algunes fórmules prefixades (*si observem... podem...; en paraules de...*).

Ampliació de continguts

La funció primordial del llenguatge i els textos especialitzats és, doncs, la **informativa**, perquè se centra en el **missatge**. Però no és l'única. Els elements contextuals poden determinar l'ús d'uns recursos lingüístics respecte d'altres. Per exemple, els estudiants, en els exàmens, comuniquen una informació, però l'objectiu primordial en aquest cas és convèncer el lector, el professor que corregeix l'examen, que realment saben allò que comuniquen. O bé l'autor d'un pòster, a més d'informar, descriure, analitzar, pretén captar l'atenció del lector mitjançant recursos expressius, lingüístics i visuals. En aquests casos, més que la funció informativa, preval la funció **incitativa** o conativa, que se centra bàsicament en el **receptor**.

No tots els textos especialitzats són iguals ni totes aquestes característiques que s'acaben de descriure es donen en la mateixa intensitat en els diferents textos que es poden trobar en una entitat complexa com la universitat.

Ampliació de continguts

La disciplina en què es treballi, doncs, pot condicionar l'ús dels símbols que s'hagin de fer servir en un text. En topologia, per exemple, podem trobar una definició com aquesta:

Un punto $z \in X$ se dice que es un punto frontera de A si todo entorno V de z es tal que $V \cap A \neq \emptyset$ y $V \cap (X \setminus A) \neq \emptyset$. Al conjunto de los puntos frontera de A se le denomina *frontera de A* y se denota por $Fr(A)$. La frontera de A es un conjunto cerrado.

WIKIPEDIA

Aquesta mena de textos més rarament es trobarà en altres produccions escrites de l'àmbit de les ciències socials, com la pedagogia.

Cal fer notar que aquesta definició de l'exemple només és a l'abast d'un altre especialista; una persona sense coneixements matemàtics és impossible que n'entengui res. Així doncs, el destinatari o receptor és un altre element que pot condicionar l'ús de determinats recursos lingüístics com a reflex d'aquelles característiques del llenguatge i dels textos especialitzats. Dels dos textos següents, en el primer es fa servir una terminologia més especialitzada que en el segon, cosa que indica que el segon text s'adreça a un receptor no especialista.

[1] El tabac pot provocar també el desenvolupament de l'EPOC o malaltia pulmonar obstructiva crònica, caracteritzada per dues grans patologies: la bronquitis crònica i l'emfisema pulmonar, que poden acabar amb la dependència d'oxigenoteràpia durant les 24 hores del dia, amb la consegüent pèrdua de qualitat de vida.

[2] El tabac augmenta fins a 25 vegades el risc de patir càncer de pulmó entre els homes i 12,5 vegades entre les dones. Entre els fumadors intensos (més de 25 cigarrets/dia), el risc de patir la malaltia és 40 vegades més gran que entre els no fumadors. El tabaquisme crònic augmenta 8 vegades el risc de càncer de boca, llavis, faringe i en menor proporció el d'estómac, esòfag i bufeta.

En darrer terme, l'estil propi de l'autor també té un paper important en l'escriptura acadèmica. Les característiques dels textos especialitzats no han de suposar una crossa per a l'autor. És tan lícit, per exemple, fer servir la primera persona del singular

com la del plural per referir-se a l'autor de l'escrit, o utilitzar frases curtes o frases llargues. En tot cas, sí que cal tenir present que allò important dels textos especialitzats és el missatge o, més bàsicament encara, la claredat amb què el missatge arriba al receptor, i que els mitjans amb què s'aconsegueix aquest objectiu són secundaris.

Ampliació de continguts

També cal tenir en compte que sovint les publicacions on es divulguen els treballs acadèmics estableixen els seus propis criteris d'estil (a més de criteris formals, com les citacions bibliogràfiques, els usos de les cursives, etc.) En aquest cas, si l'autor té interès a divulgar el seu treball en aquestes publicacions, haurà de supeditar el seu estil personal als criteris que fixi la publicació. En els dos exemples següents es poden veure dos criteris d'estil diferents que fixen dues revistes per als seus autors:

[1] Active voice and first person. Write in the active voice ("They did it") instead of the passive voice ("It was done") to make it easy for readers to see who did what. Use the first person ("I" or "we") to describe what you, or you and your coauthors, did.

Examples:

Passive (less desirable)—Two items were found to lack factor validity by Earley (1989).

Active (more desirable)—Earley (1989) found that two items lacked factor validity.

Third person (less desirable)—The author developed three new items.

First person (more desirable)—I developed three new items.

(Academy of Management Journal)

[1] Consejos útiles para la redacción de los trabajos

- Escriba de forma concisa y clara.
- Emplee el estilo impersonal.
- Evite, siempre que sea posible, el uso de la voz pasiva.
- Cuide el uso de la letra mayúscula, así como la concordancia en género y número.
- Reduzca el empleo de los participios y gerundios a los casos necesarios.
- Evite las oraciones largas y las subordinaciones excesivas; utilice los signos de puntuación convenientes para separar los enunciados.

(ACIMED)

La comunicació científica exigeix l'ús d'un llenguatge clar, precís, unívoc i amb un alt grau d'elaboració formal.

A LA RECERCA D'UNA IDEA

Després d'haver contextualitzat una situació comunicativa, d'haver-se abstret adientment per buscar els pensaments que cal transmetre i d'haver-ne delimitat l'objectiu comunicatiu, l'emissor d'un text cal que faci un pas més en aquesta construcció textual: cal que reflexioni sobre el grau de coneixement que té sobre la qüestió concreta que vol transmetre i es qüestioni la necessitat de disposar de més informació.

6
Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC i UVIC), que han dirigit els serveis lingüístics de la UAB i la UPC.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

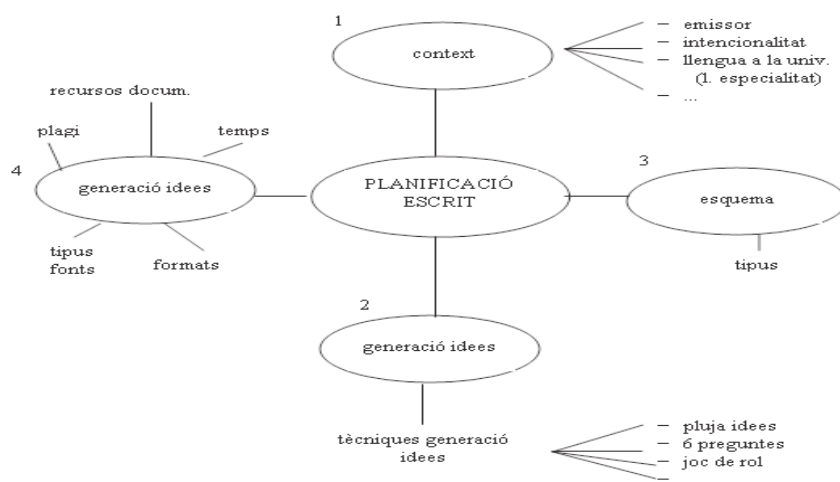
En primer lloc, per tant, cal que s'apropi als coneixements propis de què disposa en relació amb el tema objecte d'estudi.

Hi ha tècniques estratègiques elaborades que permeten aproximar-se a aquests coneixements, ja que faciliten la **generació d'idees**, idees de les quals explícitament s'és conscient o es té alguna percepció que poden tenir relació (de causa, de conseqüència...) amb el tema d'interès, alhora que permeten obtenir una visió àmplia del que se sap respecte del tema. Aquestes estratègies són:

- [1] la pluja d'idees
- [2] l'escriptura automàtica
- [3] la generació d'idees per associació
- [4] la tècnica de les sis preguntes
- [5] el joc de rol imaginari

[1] L'objectiu de la tècnica anomenada **pluja d'idees** és aconseguir el màxim nombre possible d'idees relacionades amb un tema concret en un període de temps més aviat breu (entenenent per idea el conjunt de coneixements, records, dades, intuïcions, etc.). Les idees s'estimulen a partir de la **lliure associació d'idees**, subtècnica que juga amb la memòria i la imaginació i que consisteix a anotar totes les idees i conceptes relacionats amb un mot o idea clau. Durant aquest procés creatiu s'ha d'evitar en tot moment fer judicis de valor que afectin el contingut o les qüestions formals, ja que en aquests instants cal que hi hagi un domini absolut de la llibertat d'emissió. El resultat és un conjunt de mots, frases i idees que a simple vista pot ser que no tinguin cap tipus de connexió amb el tema objecte d'estudi. Aquest grup de mots o idees obtingudes es poden distribuir en forma de **llista** o espacialment en un full, creant el que s'anomena un **diagrama radial**, distribució que permetrà visualitzar com es relacionen uns pensaments amb els altres.

Exemple

[2] La tècnica d'**escriptura automàtica** (o **escriptura a raig**) consisteix a escriure un text que reculli tot allò que passa pel cap de l'emissor i que aquest creu associat per algun motiu a la idea directriu que l'ocupa; en aquest procés d'escriptura, com succeeix amb la pluja d'idees, no es tindran en compte ni les qüestions formals ni les qüestions lògiques (pertinença o adequació del que s'escriu), ja que té més importància allò que es diu que no pas com es diu; serà amb posterioritat que es llegirà el material escrit i se subratllaran aquells mots, frases o elements que es puguin considerar d'utilitat per a la construcció del text.

Exemple

A continuació hi ha un fragment d'escriptura a raig aplicat a la qüestió dels llenguatges d'especialitat:

Llenguatge especialitat com a instrument de comunicació d'especialistes. Els estudiants també són especialistes. Comunicació d'especialistes =intercanvi i transferència d'informació = funció informativa primordial del llenguatge de la ciència. També altres funcions. Característiques dels textos especialitzats: terminologia!!, precisió, objectivitat, neutralitat, concisió...

[3] La tècnica de la **generació d'idees per associació** intenta forçar la connexió d'idees a partir de l'aplicació de determinades operacions mentals, com per exemple la comparació, l'exemplificació, la generalització, etc. Les idees es poden associar per analogia (buscant els punts de relació i semblança), per la cerca de les causes o conseqüències (buscant els motius o els desenllaços dels fets), la generalització, l'exemplificació o il·lustració del fenomen, la cerca d'antecedents, la recerca d'autoritats que avalin o confirmin la idea descrita, etc. Una variant d'aquesta estratègia és aproximar-se a aquesta nova realitat que cal analitzar i descriure-la des de diferents punts de vista: tenint en compte, per exemple, els aspectes econòmics, els sociològics, els tècnics, els psicològics, els estètics, els socials, els polítics, etc.

Exemple

En l'exemple següent es presenten algunes relacions lògiques del tema "Aprenc a redactar textos"

Exemplificació

A l'última trobada del Col·legi d'Economistes com a mínim dos ponents es queixaven que molts economistes acabats de llicenciar sabien molt de la seva matèria però no sabien fer informes ben fets.

Molts professors es queixen que no s'entén el que molts alumnes diuen als exàmens i als treballs.

Punt de vista científic

Tan important és fer una bona recerca com saber-la comunicar, divulgar.

Generalització

Els estudiants a la universitat han de fer ús de la llengua d'un manera diferent de com ho havien fet fins ara. Alguns estudiants presenten mancances en l'elaboració de textos.

Autoritats

Nombroses instàncies (Ministeri d'Educació, espai europeu d'educació superior, col·legis

professionals...) reclamen formació relativa a la comunicació, a la lectura, comprensió i comentari de textos científics, a la selecció d'informació, etc.

[4] La tècnica de les sis preguntes permet a l'autor apropiarse a una sèrie d'aspectes a partir d'un guió preestablert, que busca donar resposta a sis elements bàsics per explicar un fenomen: l'autoria i els destinataris (qui), el fenomen (què), la situació temporal (quan), la situació espacial (on), el desenvolupament del fenomen (com) i els motius que el generen (per què).

Exemple

En l'exemple següent hi ha possibles respostes a les sis preguntes que podrien servir per generar idees per a una introducció a la unitat "Aprenc a redactar textos" d'Argumenta.

Qui?

Estudiants universitaris per a la producció dels seus textos (exàmens, pràctiques, treballs de fi de carrera...), estudiants com a futurs professionals que hauran de generar textos (informes...), joves investigadors que han de comunicar les seves recerques...

Què?

Producció de textos des de tots els punts de vista que afecten l'activitat universitària: divulgació de la recerca, comunicació entre especialistes, redacció de treballs, exàmens, relació amb l'administració universitària, etc.

Quan?

Bàsicament en l'etapa universitària, ja que això repercutirà posteriorment en el món laboral.

On?

Universitat (docència, recerca, administració), món laboral, món professional, esdeveniments científics...

Com?

Punt de vista molt pràctic, molts exercicis, textos de diferents especialitats, diferents tipus de textos...

Per què?

Com a estudiants i com a futurs professionals han de saber generar textos eficaços, perquè això els ajudarà en la seva tasca professional. El coneixement més útil és aquell que es transmet amb més facilitat.

[5] El joc de rol imaginari, on l'emissor del text parla fictíciament amb el lector, permet prendre consciència de quins són els possibles interessos del receptor i, consegüentment, poder-hi donar sortida.

Ampliació de continguts

El procés de valoració de l'adequació de les idees obtingudes mitjançant l'aplicació d'aquestes tècniques serà posterior, i serà llavors que es jutjarà la pertinència i l'adequació de cada terme o idea, sempre amb l'objectiu comunicatiu com a referent.

És a dir, les idees que poden sorgir arran de l'aplicació d'aquestes tècniques no configuren un pla d'actuació totalment vàlid, però sí que permeten qüestionar-se requeriments d'estudi més amplis. A més de ser estratègies que conviden a la reflexió, també són tècniques que inclouen pràctiques d'escriptura, i faciliten, per tant, l'aprenentatge de la redacció.

L'objectiu dels diferents mecanismes de generació d'idees és buscar tota mena de dades útils per a la redacció posterior del text.

EL PROCÉS DE DOCUMENTACIÓ

El procés documental té com a objectiu principal accedir a aquelles informacions elaborades per altres autors que són pertinents i adequades a l'objectiu comunicatiu del text que s'està elaborant.

Documentar-se és un procés que comporta diverses actuacions: per una banda, recollir la informació, que es pot obtenir a partir de la lectura de textos diversos o a partir de dades experimentals; per altra banda, cal que aquesta informació pugui ser assimilada i es pugui interrelacionar entre si i amb els coneixements previs de què disposava l'autor (que alhora seran modificats o reformulats).

Ampliació de continguts

Cal ser conscients que tenir coneixements d'un tema no implica només disposar de la informació, sinó també posseir la capacitat per integrar les dades rellevants en un tot coherent que permeti obtenir-ne una visió global.

La informació pot aparèixer enregistrada en diferents **suports**: paper (articles, llibres, tesis, etc.), microformes, suport magnètic (cassets, disquets, etc.), suport òptic (videodisc, CD-Rom, etc.) i suport telemàtic (internet, correu electrònic, etc.), que es diferencien, bàsicament, per les característiques tècniques i les prestacions que ofereixen (llegibilitat, accessibilitat, etc.).

Ampliació de continguts

Pel que fa als documents que es poden consultar, cal diferenciar el **tipus de font** de la qual provenen. Així, hi ha fonts primàries, fonts secundàries i fonts terciàries, l'ús de les quals depèn del punt en el procés documental en què es trobi l'usuari.

FONTS PRIMÀRIES

Són aquells documents que contenen les informacions originals, que ofereixen la informació que s'origina com a resultat d'una investigació o d'una recerca i, per tant, mostren les dades obtingudes (o els resultats o les reflexions, en funció del camp d'estudi) sense ser interpretades per altres autors. En aquest sentit, una tesi, un informe, una comunicació a un congrés, un article científic, una patent, etc. són documents primaris.

FONTS SECUNDÀRIES

Són documents que mostren una elaboració, una interpretació de les fonts primàries, la majoria de vegades amb la intenció de facilitar la comprensió de les dades incloses en els documents primaris. Així, les enciclopèdies i els diccionaris serien un tipus de document secundari, però n'hi ha d'altres: els manuals (amb un objectiu pedagògic molt clar), els tractats (que ofereixen una visió general d'una disciplina o matèria), les monografies (més orientades a parcel·les concretes d'una àrea científica) i els compendis.

FONTS TERCIÀRIES

Tots aquells documents que permeten identificar i localitzar la informació primària i secundària són els anomenats *documents terciaris*. No ofereixen la informació, però en faciliten la localització. Les bibliografies, els catàlegs i els índexs són les principals fonts a què es pot acudir per conèixer la documentació generada al voltant d'un saber concret. Una **bibliografia** és una llista ordenada de publicacions referents a una temàtica; es poden classificar en funció del contingut (crítiques, descriptives, analítiques, etc.) o segons la disposició de les referències (ordre cronològic o alfabètic). Els **catàlegs** mostren totes les referències bibliogràfiques que contenen determinats centres documentals, i permet localitzar-los per matèria, autor, títol o paraula clau. Els **índexs** o repertoris faciliten una visió general de la documentació editada: n'hi ha de ressenyes, on es mostren les recensions dels articles publicats en un període de temps determinat (el més important és *l'Annual Review* de les diferents disciplines científiques), de citacions (permet veure si un document concret ha estat citat per altres autors en les seves obres, fet que en permet veure l'impacte científic), de sumaris de revistes, de resums, etc.

L'activitat de recerca de documentació és un dels passos on l'escriptor pot caure amb més facilitat en un dispendi temporal excessiu, i en l'actualitat més que mai per la gran revolució pel que fa a l'accessibilitat i immediatesa documental que comporten les TIC.

Ampliació de continguts

El sentit comú recomana destinar a la documentació per tal de produir un text el suficient temps sense malgastar-l'hi. D'una banda, perquè l'eficàcia textual està directament relacionada amb la celeritat amb què es produeix un text i, de l'altra, perquè el territori de la documentació és il·limitat i, doncs, perdedor.

Les bibliografies que componen una bona part dels textos universitaris són un reflex de l'activitat de documentació. L'exhaustivitat d'aquestes inacabables llistes, massa vegades només còpies de còpies de còpies, significa una falta de criteri a l'hora de seleccionar, i en comptes d'acreditar el text, el banalitzen.

Cal, per tant, ser efectius en la recerca d'informació i rendibilitzar el temps al màxim: l'allau i l'excés d'informació no poden fer perdre de vista l'objectiu discursiu; cal ser, doncs, **selectius** en la tria de les fonts documentals. La rellevància d'una documentació sempre està relacionada amb l'autor que fa la recerca. El bagatge previ de l'escriptor en relació amb la temàtica i l'abast o l'objectiu pretès amb l'acció comunicativa poden permetre deixar de banda certes consultes o, en canvi, convertir-les en ineludibles. En tots els casos, però, cal que l'autor conegui l'existència de la documentació per poder-ne fer l'ús que li sigui més convenient quan ho consideri oportú durant el procés de producció textual.

Ampliació de continguts

La lectura de la documentació a la qual s'ha tingut accés ha de permetre seleccionar els materials pertinents i rellevants, sense una inversió temporal gaire costosa; és bo, per tant, disposar de criteris que permetin valorar i avaluar les fonts documentals.

Un primer criteri valoratiu afecta la **rellevància de la informació** que conté l'obra. Una bona manera de decidir la pertinència d'un text, malgrat que pugui semblar una obvietat, és situar-se als **índexs**, que, en tant que són el reflex de l'obra, permeten veure quins són els temes principals i quina jerarquització s'estableix entre ells (en el cas de textos breus —articles de divulgació, articles científics...— caldria fer una lectura dels *abstracts*), fet que possibilita veure quina proximitat hi ha amb el camp temàtic i l'objectiu comunicatiu del discurs que es vol elaborar. Així mateix, abans d'iniciar una lectura acurada de l'obra seleccionada és bo que s'examini la introducció i la conclusió dels capítols que es consideren pertinents (que és on l'autor revela l'orientació que pren el discurs), per veure si s'adeqüen als propòsits del text que s'ha de crear, i si és així, després fer-ne una lectura global. En aquest sentit, també va bé identificar l'audiència a qui s'adreça l'obra i determinar si les seves necessitats són coincidents.

La rellevància de l'obra, però, a més de ser determinada per la pertinència del contingut, també la determina la **qualitat de la font**. Cal, per tant, disposar de criteris que permetin avaluar les fonts; en aquest sentit, va bé qüestionar-se els aspectes següents:

[1] Autoritat i credibilitat de l'autor. Té altres publicacions? Ha estat citat per altres autors? Hi ha informació biogràfica sobre l'autor? Forma part d'algun grup, entitat o organisme que fa recerca en aquest camp? Quina editorial publica la seva obra?

[2] Punt de vista sota el qual s'exposa la informació (objectivitat amb què s'exposa). Quina és la finalitat última per a la qual s'ha escrit? Quins temes ignora?

[3] Actualització del contingut. Aquest aspecte de *posada al dia* afecta tant la possibilitat de reedicions i ampliacions de l'obra com l'actualització de les referències bibliogràfiques emprades com a base documental.

[4] Rigor científic. L'escrit respecta els criteris de redacció científica: claredat, organització, intel·ligibilitat, etc.? La presentació dels materials és acurada i clara: taules de contingut, notes a peu de pàgina, referències bibliogràfiques, etc.? Les fonts bibliogràfiques emprades es poden validar?

La resposta d'aquestes preguntes, a més de ser un requeriment reflexiu sobre l'obra que s'està produint, és la via que ha de permetre determinar la validesa de les fonts seleccionades.

La documentació només té sentit si l'autor sap què hi cerca i per què, i si assimila i integra aquesta nova informació en la seva pròpia obra.

L'ORGANITZACIÓ DE LES IDEES: L'ESQUEMA

Tot text avança informativament en una direcció des d'un punt d'origen —la determinació de l'objectiu comunicatiu— fins a un punt final, en el qual el sentit de l'acció comunicativa s'ha d'haver completat. El camí seguit d'un punt a l'altre, de la idea al text, es

fonamenta en un organigrama que permet entreveure les relacions que s'estableixen entre els continguts i com s'organitzen per fer progressar la comunicació.

Aquest esquelet conceptual s'anomena **esquema**, i és un ajut per precisar i concretar el pensament abans de la redacció: estableix les bases sobre la importància i el lloc que han d'ocupar els coneixements dins l'ordre general, i quins lligams tenen aquests entre si.

Exemple

L'esquema d'un text és la disposició gràfica de les idees principals que conté, formulades en petites frases que es construeixen al voltant dels **mots clau**; a més de mostrar les dades més rellevants, l'esquema també ha de reflectir-ne l'organització, que implica assenyalar les connexions i les relacions de jerarquització que s'hi estableixen en funció de la idea directriu que guia el text.

Així doncs, l'esquema té una doble funció: per una banda, aconsegueix una missió vertebradora (organitza els continguts del text) i, per una altra, és una eina que permet visualitzar, de manera eficaç, les relacions d'interdependència que s'estableixen entre aquests continguts.

A continuació es mostren dues maneres diferents de disposar gràficament les idees que han de configurar un text que analitza la incidència dels models cinematogràfics en els hàbits socials, en general, i en l'hàbit tabaquístic, en particular.

Exemples

[1]

OBJECTIU

reflexionar sobre la influència dels mitjans de comunicació en els hàbits tabaquístics de la població adolescent

GENERALITZACIÓ --> Influència social que els mitjans de comunicació tenen en molts àmbits
--> Evidència: hàbits, costums, maneres de fer, maneres de vestir, etc.

ANÀLISI: 2 fenòmens que convergeixen

GENERALITZACIÓ a) Comportament dels adolescents.

Bases: Definició del "jo" per:
emulació al grup
oposició als grans

Context social:
Realitat audiovisual (elevats inputs mediàtics).
Característiques oci actual

Exemple: estudi recent indica que la visualització de pel·lícules amb protagonistes fumadors insta els adolescents a fumar precoçment

- b) Ús del tabac:
 – perjudicis en la salut (resultats estudis científics, enquestes)
 – perjudicis socials (costos en la salut pública; dependències)

APROXIMACIÓ: Doble :
 Per una banda, Relativitzar incidència mediàtica (sempre hi ha hagut "mals exemples" i no tothom actua igual) --> duu a analitzar grau d'actuació responsable dels adolescents
 A +, hi ha altres conseqüències + preocupants que deriven de l'actual entorn audiovisual dels joves: p. e. violència videojocs i aïllament social

Per altra, Veure gravetat del problema i aplicar solucions implicació diferents agents socials i administracions:
 Donar a conèixer les conseqüències que en resulten
 Mesures pal·liatives (crítica a la croada antitabac dels EUA)
 Fer compatibles dos drets, dues voluntats (fumadors i no fumadors)

CONCLUSIÓ

Si bé és cert que sovint hi ha un emmirallament en personatges i situacions alienes, també cal veure que cada individu desenvolupa la seva personalitat, malgrat i gràcies a l'entorn.

Com més elements de judici i reflexió aporti la societat, més facilitats per fer adolescents crítics.

[2]

Tabac: malaltia del segle XXI --> hàbit relacionat amb la mort
 --> efectes més greus en la població jove (+ influenciable)

Perjudicial actors fumadors<-- els joves imiten els seus ídols

PERÒ connotacions negatives (dolents, lladres, mafiosos)

ALTRA BANDA solució: NO elevar preus
 SINÓ mentalitzar que és una malaltia (= drogoaddicció, alcoholisme)

PER TANT, NO prohibir l'aparició a pel·lícules / publicitat / NO discriminar fumadors

SINÓ conscienciar societat que tabaquisme = malaltia

Cal tenir sempre present que l'esquema no és el text, però sense esquema no hi ha text, ja que el primer és la llavor del segon: en traça el camí i en marca els límits.

L'elaboració d'un esquema permet obtenir les valoracions abans de redactar: identifica buits o mancances; evita repetir idees, duplicar-les; emfasitza i remarca aquelles més adequades per al receptor; permet descartar continguts o idees que *a priori* semblaven importants i que no tenen cabuda en l'organigrama; facilita identificar clarament la línia argumental o expositiva que estructura el text... és a dir, deixa entreveure fins a quin punt se sosté l'estructura amb la

qual es pretén elaborar aquest futur text.

Ampliació de continguts

Com que és la imatge estàtica i sintètica del text, és convenient entendre l'esquema com una eina canviant i evolutiva que es va precisant en tot el procés de producció textual, alhora que el text va trobant la formalització més adient.

La seva necessitat es veu, d'una banda, en la percepció instantània que permet, en comparació del temps que la lectura del text exigeix. De l'altra, l'expressió sintètica permet una anàlisi global que l'expressió distesa del text dificulta.

Això permet, i de fet obliga, que la construcció textual pugui fragmentar-se en **unitats informatives** o de significat, idees, la connexió jeràrquica de les quals fa avançar la comprensió del text. I aquest recorregut de **dosificació** informativa tant és aplicable al text complet com a les fraccions elementals que el componen: parts, capítols, lliçons, unitats, epígrafs... El tema o missatge s'exposa al llarg del text amb una successió temporal i amb un desplaçament conceptual.

Exemple

La majoria de textos amb una certa extensió contenen un apartat, inicial o final, anomenat taula o **índex**, en el qual l'autor del text exposa esquemàticament el contingut i disposició de les informacions o idees que componen el text, fet que permet una primera lectura o interpretació immediata, general i introductòria. Esdevé, per tant, la concreció de l'esquema inicial realitzat per l'autor.

Aquí en teniu dos exemples:

[1] Article per a revista de divulgació

L'ús de la llengua dels alumnes de l'assignatura de llengua anglesa a la UOC

1. Marc general

- 1.1. Competència pragmàtica
- 1.2. Competència comunicativa
- 1.3. El llenguatge electrònic
- 1.4. Ensenyament virtual

2. Noves orientacions en l'estudi de l'adquisició de les llengües estrangeres

3. Objectiu de la investigació

4. Subjectes de l'estudi

5. Subjectes de control

6. Taxonomia emprada en aquest estudi

7. Resultats

- 7.1. Proporció matisadors/missatge
- 7.2. Freqüència de matisadors agrupats segons el nivell d'anglès de l'alumne

15
Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC i UVIC), que han dirigit els serveis lingüístics de la UAB i la UPC.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

8. Conclusions

[2] Capítol de manual universitari

Llenguatges documentals

1. Introducció als llenguatges documentals
  - Concepte, principis i funcions.
  - Elements i etapes del procés d'anàlisi documental del contingut.
  - Nocions bàsiques: documents textuais i imatges; disciplina i matèria; classificació, indexació i ordenació; adequació, pertinència i precisió; soroll i silenci documentals; exhaustivitat i especificitat; coherència.
  - Llenguatge natural i llenguatges documentals
  - Estructura dels llenguatges documentals: relacions semàntiques i models estructurals.
2. Resums documentals
  - Característiques, estructura i tipologia.
  - Metodologia per l'elaboració de resums documentals: fases i estil de redacció.
3. Classificació
  - Característiques bàsiques: classe, sèrie i cadena. Categories i facetes.
  - Evolució i tipologia de les classificacions.
  - *Classificació decimal universal (CDU)*: orígens, estructura, notació, taules, índex, actualització i vigència.
4. Encapçalaments de matèria
  - Característiques i estructura de les llistes d'encapçalaments de matèria.
  - Principis: entrada única, especificitat, entrada directa, principi idiomàtic.
  - Selecció dels encapçalaments: regles de contingut i de forma.
  - Els subencapçalaments: definició i ús. Tipologia i funcions.
  - *Llista d'encapçalaments de matèria en català (LEMAC)*.
  - *Library of Congress Subject Headings*.
  - Control autoritatiu i ordenació del catàleg alfabètic de matèries.
5. Tesauros
  - Definició, principis i funcions.
  - Control terminològic i estructura.
  - Ús i àmbits d'aplicació. Directrius per a la indexació.
  - Construcció i manteniment de tesaurs.

Com si fos la **maduració** de l'índex del text final, l'esquema es perfila a partir de la comparació de les informacions que conté, expressades sintèticament en paraules etiqueta (o paraules clau). D'aquesta manera, és possible diagnosticar aquelles parcel·les del tema que encara cal treballar, pensant o documentant-se; si l'ordre amb què s'exposen les informacions és el més oportú; si hi falten peces o idees que connectin informacions soltes...

Obès o escardalenc, un text se sosté en un esquelet que l'autor ha de construir connectant i jerarquitant informacions.

16

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat Oberta de Catalunya i Universitat de Vic), que han dirigit els serveis lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Argumenta ha tingut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats i la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

La unitat 23 d'Argumenta ha estat elaborada per Andreu Pulido Bazaga, amb la col·laboració d'Elisenda Vilardell Almirall i Andreu Ayats Bancells. L'edició d'aquesta unitat s'ha tancat al setembre de 2006.

Si voleu citar aquest material podeu fer-ho de la manera següent:

Serveis lingüístics de la UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, UVIC. *Argumenta* [en línia]. Barcelona: setembre 2006 [Data de consulta: dd-mm-aa]. Unitat 23. Com planificar un text. Disponible a: <<http://www.uab.cat/servei-llengues>>.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

